

SLOVENE NIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 Din

za pol leta 30 Din

za vse leto 60 Din

Posamezne številke 1,50 Din

Za inostranstvo celoletna naročnina 90 Din

Ljubljana, 26. junija 1936.

Upravništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17

Poštočerkovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadržna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Primož Trubar — prvi vodnik slovenskega naroda

Ob tristopetdesetletnici njegove smrti

»Mi se ne bojimo obenega trplene inu ne rodimo za obeno nadlugo inu škodo, kedar mi imamo tu znamenje inu pričo, da smo od Tebe izvoleni inu postavljeni k anim Tujim služabnikom le-tiga Tujga božjiga dila.«

Trubar, Ena molitov 1555.

28. junij 1586

Tiho, brez odmeva gretristopetdesetič obletnica Trubarjeve smrti mimo nas. Nič se nam ne zgane v dušah. Nobenega znamenja ni, ki bi vsaj na zunanje kazalo, kakor bi se zavedali pomembnosti jubileja. Niti sram nas ni. Grobna tišina.

Koliko že smo letos praznovali: vse mogoče in nemogoče prilike, domače in tuje, najrajši tuje, z zastavami, govori in drugim hruščem. Samo na 28. junij smo pozabili. Kje ste ostali, naša društva, naše kulturne ustanove, naši možje? Spite? —

Ko so lani Srbi praznovali sedemstoletnico smrti sv. Save, ki ima za Srbe podobno veljavo kot za nas Trubar, so bile na delu ne samo zasebne organizacije, marveč tudi oblasti po vsej državi. Zakaj niso letos naše domače šolske instance vsaj za našo ljubo banovino odredile primerne praznovanja našega sv. Save? Če se sami ne pobrigamo za svoje, je popolnoma v redu, če nas drugi ne zdramijo, marveč nas puste v našem ljubem gnilem miru.

Ko so pred leti določali šolske praznike za svo državo, so namerjali določiti tri, po enega za Srbe, Hrvate in Slovence. Vsi Srbi so bili za sv. Savo, vsi Hrvati za Strossmayerja, Slovenci pa — kaj bi s Slovenci? Nekdo je ponudil, menda le iz zadrege ali pa iz nevednosti, sv. Cirila in Metoda. Da bi bili Slovenci sami izbrali koga, je bilo seveda nemogoče, ker je narodnih veljakov pri nas toliko, kolikor strančic.

Tako se je vse lepo uredilo, da slovenski učencec nima svojega praznika.

Tudi Trubarjev jubilej je prav za prav odveč. Zgodilo se je, da je že lani nekdo opozoril na letošnjo obletnico in na potrebo, da bi jo nekoliko praznovali, predsednika ene najbolj uglednih na-

ših kulturnih organizacij. Pa je dejal, da se mu to ne zdi potrebno, ker se obletnica smrti navadno ne praznuje in ker so že 1908. leta dovolj praznovali to zadevo.

»Trubar, vogelni kamen naše kulture, mož, ki je prvi zapustil trajne sledove svojih stopinj v slovenski zemlji, pomeni danes za večino Slovencev samo še ime, nerazločen zvok, ali kvečjemu puhlo geslo.« Tako je zapisal 1908. leta dr. Prijatelj. In zdaj je še slabše. Zdaj ga ne rabimo niti za puhlo geslo več, ko imamo toliko drugih na voljo in na silo. Podobni smo človeku, ki ga je vrglo iz tira, pa si v onemoglosti ne more pomagati nazaj na svojo pot in tega noče priznati, marveč iz jeze kriči, da je šele zdaj našel pravo.

Krdelo ljudi smo, ki mu manjka tiste velike skupne etične sile, ki dela iz brezoblične mase narod. Ne zato, ker nas je malo, marveč ker ne upamo biti to, kar edino moremo biti, nam je težko. Mali hrošč je kljub svoji neznatnosti nič manj popoln in občudovanja vreden organizem, ko živi po svojih postavah, kot slon velikan. Narava ne deli milosti po meri in teži, marveč po notranjem zdravju in krepki življenjski volji. Nevarnosti, ki preže na velikega, rastejo v koraku z njegovo velikostjo.

Kdor ve, da mora vršiti svoje poslanstvo, ga bo vršil in izvršil ne glede na zunanje ovire. »In tisti, ki ni koristil Bogu in svojemu bližnjemu s prejetim, še tako majhnim in neznatnim darom, ampak ga je rabil samo zase in tako delal kakor svinja pri koritu, ki se sama vleže vanj, če se ji natrosi, in vse poje, tisti bo strit kot neraben, len, nepotreben, zanikrn, nezvest in hudoben hlapec, ki ni marljivo in zvesto izvrševal svoje službe in poklica.« Tako je govoril Trubar. Njegove besede veljajo posameznikom in narodom.

V Trubarju je posebljena tista velika etična sila, ki nam prav dandanašnji manjka.

Trubar ni samo filološka in literarna postava, ki naj bi zanimala samo specialiste in bila študentom v nadlogo, marveč osebnost s tako silno moralno potenco, da je po njej Slovenec dobil življenje in se od nje nezavedno hrani že štiri stoletja.

Kot velikanska surova in neobdelana skala se dvigne iz negibnega močvirja svojega časa. Globoko v svojem narodu so Trubarjeve korenine in zato se vsa njegova ljubezen povrača neprenehoma samo k njemu, k temu majhnemu, ubogemu, zaničevanemu in preganjanemu ljudstvu. Trubar je sam prav tako preprost, kot je njegov mali slovenski človek. Šole so ga le malo obrusile in prav nič pokvarile. Vsa tuja učenost in sijaj ga nista mogla odtujiti njegovemu kmetiču, ki je vzdihoval pod graščaki in Turki v svoji nevednosti in zanemarjenosti ter nosil v ponizani duši vročo željo po resnici in svoji stari pravdi. V Trubarju se je ta skrita, tavajoča želja, ki si je le zdaj pa zdaj dajala duška v krvavih puntih, požlahtnila, izoblikovala in postala program njegovega življenja. Več kot pol stoletja se je neprenehoma bojeval zanj. Že v mladih letih je pogosto klical in prosil svojega Boga, naj obdari ubogi slovenski narod z veliko milostjo, da bi se tudi njegova beseda pisala in brala in se tako razširilo božje kraljestvo. Sam se je lotil skoraj brezupnega dela in ga vršil desetletja in deset-

letja, prav do smrtne postelje, ne da bi kdaj omahnil. Vztrajal je v najtežjih časih, ko so ga preganjali in mu po življenju stregli nasprotniki, ko so ga zapuščali in obrekovali tovariši. Kakor ena sama strelica je njegovo življenje, brez pretrganja in počivanja hitela v svoj cilj, potem ko je bila izstreljena. Ta cilj pa je bil: dvigniti svoje ljudstvo iz vsakdanje toposti in materialne grobosti v višje in boljše življenje, razsvetljeno in ožarjeno v stiskah in tegobah z duhovnostjo večnih resnic.

Trubarjeva vernost je elementarna etika, prosta vsake dogmatične spekulacije, živa in delujoča včeraj in danes, v posamezniku in narodu.

Ta prvotna sila v nas gine. Kakor večje tavamo po mraku dvajsetega stoletja in se omamljamo z varljivimi leščerbami, ki se zapeljivo prikazujejo na temnem nebu zdaj iz zahoda, zdaj iz vzhoda.

V nas samih ni več ognja. Zato smo docela pozabili, da je pred štirimi stoletji vstal med nami Trubar in prižgal iz sebe in iz svojega ljudstva luč, ki smo jo dolžni nenehoma netiti, če hočemo biti in živeti kot narod.

Daleč v tuji nemški deželi sameva pozabljen grob. Pred tristopetdesetimi leti so vanj zagrebli Trubarja. Nemci, ne njegovi rojaki, so postavili nad njegovim prahom pohlevno spominsko ploščo. Potem se nihče več ni spomnil relikvij. Tudi te dni bodo zapuščene, brez rož in brez spomina.

V naših dušah pa je zmeda in plahost kot v srcih našega tlačana pred stoletji, ko je Trubar prvič zapisal slovensko besedo: H očó!

Vrnimo se k njegovi besedi, postanimo Trubarjev narod, slovenski narod brez pomežikovanja in strahu!

Joka Žigon.

»Kadar uže Bug iz susebne gnade nas na ta denašni dan tudi obiše s svojo besedo, mi pak na obeh straneh se zlu nehvaležni pruti tej isti držimo: ti škofi njo preganjajo, mi pak po nje ne živimo inu to isto hočmo nucati k lakomnosti, oferti inu k drugim grehom — taku jest skrb imam, krajnska dežela bode gvišnu eno veliko štrajfingo morala trpejti, bodi glih od Turka ali sicer skuzi vojske, lakoto inu druge štrajfinge. Zatu le-ta eksemplu dobru k srcu vzemimo, kir vidimo, de je tu mejstu Jeruzalem taku grozovitu obpuščenu, obtu de nej božje besede gori vzelu, temuč le ferahtalu.«

Trubar, Hišna postila 1595.

»In tisti, ki ni koristil Bogu in svojemu bližnjemu s prejetim, še tako majhnim in neznatnim darom, ampak ga je rabil samo zase in tako delal kakor svinja pri koritu, ki se sama vleže vanj, če se ji natrosi, in vse poje, tisti bo kot neraben, len, nepotreben, zanikrn, nezvest in hudoben hlapec, ki ni marljivo in zvesto izvrševal svoje službe in poklica, strit in bo dobil plačilo s hinavci ter bo pahujen v najglobljo temo, kjer bo večno tuljenje in šklepetanje z zobmi.«

Trubar, Ta prvi dejl tiga Noviga testamenta 1557.

»...preprosti človek v slovenskih in hrvaških deželah, ki ga neprestano ropajo in uničujejo Turki in drugi hudobni ljudje, je prav reven in siromašen.«

Trubar, Register 1561.

»Ljubi krščanski gospodje in bratje! Bog ve, da sem že v tistem času, ko sem še pri vas pridgal v slovenskem jeziku iz latinskih in nemških knjig, često vzdihoval in klical k Bogu, naj se zaradi posvetitve svojega imena in razširitve svojega kraljestva milostno ozre tudi na naš ubogi, preprosti, dobrosrčni narod slovenski, naj mu prizanese in ga obdari z veliko milostjo in darom, da bi se tudi njegov jezik pisal in bral kakor jezik drugih narodov, ter da bi se sv. pismo in druge dobre krščanske knjige prav prevedle in natisnile v slovenskem in hrvaškem jeziku.

Oba naroda slovenskih in hrvaških dežel se mi namreč srčno smilita in bi se po pravici zares morala smiliti vsakemu človeku; ne samo zaradi tega, ker morata prebivati in stanovati na turški meji in se nimata nikamor drugam dejati niti kam bežati; ker je Turek zavzel in venomer čedalje bolj zavzema najboljši in največji del njunih dežel in trgov; ker jih Turki in mortolozji skoraj vsak dan mnogo pobijajo, davijo, love, z ženo in otroki odvajajo, ločene prodajajo v večno, bolj ko živinsko sužnost za sramotno in nenaravno uporabo — ampak smilita se mi tudi zato, ker skoraj nič ne vesta (saj jih tudi ne učijo prav) o najpotrebnejših in najbolj tolažilnih naukih naše prave krščanske vere, katerih znanje je vsakemu razumnemu človeku najprej potrebno za njegov dušni blagor in najvišjo tolažbo.«

Trubar, Ta prvi dejl tiga Noviga testamenta 1557.

Trubarjeva duhovna podoba

Jedro Trubarjeve silne duše je vera. V šestnajstem stoletju se je ta vzbujačka največjih človeških dejanj zadnjic v evropski zgodovini osredotočila v Bogu stvarniku, odrešeniku in sodniku.

In skeleč udarec vere je vzbudil in usmeril tudi dolenskega tlačana — Primoža Trubarja, da je šel iskat tiste verske podobe, ki bi bila najbolj ustrezajoča njegovemu ljudstvu. Ni prevzel površno nobene oblike takratnih reformatorskih gibanj, temveč je iskal tiste, v kateri bi se ljudstvo najprej zavedlo samega sebe. Seveda se je moral potem kot verski begunec na Nemškem odločiti za luteranstvo, toda razne pritožbe njegovih tekmecev, nekateri nazori njegovih spisov in pa zagovor, ki ga je večkrat ponovil zoper sitne zoprnike, da ni »sanjač in razkolnik«, vse to priča, da se je v Trubarju dvignil, a žal prehitro splahnel naš verski genij.

Trubarjeva vera ne bruha iz mističnih globin, temveč je izraz povprečne človeške pameti, kakršna je ostala mati verske miselnosti našega kmeta do danes. Prav Trubar se je najstrastneje bojeval zoper izbruhe dionizične nature v našem verskem življenju, ki so se v 16. stoletju kazali v sektah štiftarjev, skakačev in dr. Zanj vera ni misterij, spojen iz čutnosti človeškega nagonskega življenja in domišljajske sposobnosti duhovnega življenja, temveč dejanje absolutnega zaupanja v najvišjo življenjsko in vesoljno moč, ki izgublja tu in tam že znake krščanskega Boga in se spreminja v oblike prosvetljenega deizma.

Ta vera mu s svetlo naivnostjo kaže tudi smer socialnega in narodnega mišljenja. Knjige so mu zalagali plemiči, ki so bili večinoma tujega rodu. Toda v posvetilih, prošnjah in pismih, ki jih je naslavljal na mecene slovenske protestantske knjige, ni sledu o kakšni ponižnosti. Trubar se zaveda, da je dolžnost slovenskega fevdalnega plemstva, da priskrbi tlačanu knjigo in kašo, slovensko šolo in cerkev in da se zlije v jeziku in duhu z njim. Zato hvali nemške plemkinje, ki so se navadile slovenskega branja in so učile tudi svojo služinčad ter ustanovljale »podporne blagajne in skrinje« za reveže. Plemičem pa kliče v spomin določbe zlate bule Karla IV., ki naroča, da morajo sinovi volilnih knezov znati slovanščino, zato naj zna plemič, ki živi na Slovenskem, slovenski jezik in naj šola svojo mladino v slovenščini. Kmete sicer Trubar svari pred punji zaradi socialnih krivic, v verskih vprašanjih pa jim pušča svobodo. Kaže pa tudi na svarilne zglede, kako je propadla »krivična gosposčina«. Izrecno imenuje večkrat Celjske grofe, ki »naj so si dosti kloštrov inu kaplanij štiftali, v Rim hodili, vsi poginili inu konec vzeli, za volo kir so nih kmetom ta lipe ščere po sili jemali, inu drugo krivino inu silo obhajali.«

Osnova Trubarjevega narodnega čuvstvanja je zavest, da je slovenski kmetiški sin. Dolenjsko narečje mu je naravno jezikovno središče, iz katerega izvirajo in v katerega se zlivajo vsi drugi slovenski govori. Trubar ljubi svoj narod, zato ljubi tudi njegov jezik. Dobro se zaveda slovenske narodne enotnosti, kakor tudi slovenske najbližje sorodnosti s Hrvati in Srbi. Ta zavest je mati njegovega dejanja in nehanja. Najgloblja zvestoba materinemu jeziku, obenem pa tudi velika ljubezen in skrb za srbsko-hrvaško protestantsko slovnost in ljudstvo — so gesla Trubarjevega slovstvenega in učeniškega dela.

V Trubarjevi osebnosti in v njegovem delu so se prvič v naši kulturni zgodovini razodele dobre lastnosti našega naroda v najvišji meri. Zato nam je večer vodnik in sodnik v boju za duhovno, socialno in narodno svobodo.

A. Slodnjak.

»Pri tem prevajanju sem se potrudil glede besed in sloga, da bi ga utegnili s lahkoto razumeti vsak Slovenec, bodisi Kranjec, Spodnjestajec, Korošec, Kraševac, Istran, Dolenjec ali Bezjak. Zaradi tega sem ostal kar pri kmetiškem slovenskem jeziku, kakor se govori na Raščici, kjer sem se rodil. Nenavadnih in hrvaških besed nisem hotel primešavati niti si novih izmišljati.«

Trubar, Ta prvi dejl tiga Noviga testamenta 1557.

»Katera gosposčina, mala ali velika, nemilostivu s sujemi kmeti inu pokorniki okuli hodi, po sili inu po krivini tu nih jemlje, prevelike štivre inu tlake nalagajo, hūd konec vzemo; nih blagu do tretjiga erba ne pride, nih stan inu žlahta cilu pogine, koker so ti celski knezi, naj so si dosti kloštrov inu kaplanij štiftali, v Rim hodili, vsi poginili inu konec vzeli, za volo kir so nih kmetom te lipe ščere po sili jemali, ž nimi kurbali inu drugo krivino inu silo obhajali.«

Trubar, Register 1558.

»Obena dežela ne mejsto ne gmajna ne mogo prez šul, prez šularjev inu prez vučenih ljudi biti, ne deželskih ne duhovskih riči prov rovnati ne obdržati.«

Trubar, Cerkovna ordninga 1564.

Trubarjev rod

Danes, ko ponovno leže na tleh slovenstva stebri stari, ko naša inteligenca in meščanstvo malodušno klone pod težo razmer, v katerih se nahajamo, se mladi rod, ki je dorasel in dozorel v povojni dobi, ozira nazaj na tiste čase, ko je bila naša narodnost še v povojih in še veliko bolj neugodnih razmerah, pa so vstali velikani in z nadčloveškimi silami zidali in utrjevali slovensko kulturno stavbo.

Ob spominu na Trubarja, Prešerna, Levstika, Cankarja in druge naš slovensko mladino ni in ne more biti strah naše bodočnosti. Čeprav vidimo toliko hlapčevstva in manjvrednosti, se vendar zavedamo, da narod, ki je rodil te može, ne more umreti, ker je v svojem strženu zdrav ter poln življenjske moči in odpornosti.

Ker so nas učili, da obstoji zgodovina iz naštevjanja kraljev, cesarjev in bitk, delamo v malodušnosti svoji preteklosti krivico. Ne pomislimo namreč, da je naš narod storil čudeže, ko je kljub politični nesvobodi in kljub majhnemu številu na tako izpostavljenem mestu v Evropi ohranil svojo samobitnost in poleg tega svoj jezik in kulturo dvignil na evropsko višino. Ni to tako malo, ko vemo, da so Irci v teku stoletij v sužnosti pozabili domalega svoj materni jezik in si ga morajo šele sedaj znova ustvarjati.

Nimamo se ponašati z bitkami, kjer teče kri in se suče jeklo, vendar za naš obstoj niso nič manj slavni tisti neprestani in trdovratni boji za vsako slovensko besedo v šoli, uradu in javnem življenju, ko smo od Trubarja do danes na ta način ped za pedjo pridobivali slovenstvu slovensko zemljo. Če se v teku stoletij na Koroškem in Štajerskem nismo dlje umaknili sedemdesetmilijonskemu sosedu in če je pred vojno slovenstvo bilo v Trstu in Gorici že na zmagoslavnem pohodu in če je Prekmurje še danes slovensko, moremo biti na ta zgodovinska dejstva nič manj ponosni, kot so Srbi na Kajmakčalan, Kosovo in albanski križevi pot.

Če se danes spominjamo tristopetdesetletnice Trubarjeve smrti, mladi slovenski rod ne slavi Trubarja samo kot začetnika našega pismenstva, temveč predvsem kot ustanovitelja slovenske narodnosti in kot simbol neustrašenosti in notranje moči slovenskega ljudstva. Koliko več razlogov je imel Trubar pred tristopetdesetimi leti, da bi mislil na majhnost in nepomembnost Slovencev, kot ga imajo današnji naši voditelji, ki so po vojni sedli za polno mizo. Koliko bolj bi si bil

Trubar mogel takrat misliti, da se za Slovence ne spleča ustanavljati lasten književni jezik, da tako nikdar zaradi svojega števila ne morejo postati samostojen narod. Vendar Trubar tega ni mislil, ker je bil velik in pravi sin slovenskega naroda in ker je čutil v sebi življenjsko moč tega naroda.

Občutek manjvrednosti in majhnosti ni lastnost slovenskega ljudstva, temveč lastnost majhnih njegovih današnjih voditeljev. Zaradi svoje duševne manjvrednosti ne vidijo v svojem narodu nič drugega kot njegovo majhno število, kot da bi bil kateri narod v svojih početkih takoj množteviljen. In zaradi tega omejenega in malodušnega gledanja na svoj narod so ti povojni voditelji vse svoje javno delo usmerjali tako, da je bilo tega naroda res zmerom manj, ne samo teritorialno, temveč tudi po njegovi kulturni, gospodarski in politični veljavi. Tragika slovenskega naroda je, da je veliki povojni čas zatekel pri nas majhne ljudi, in zato naša Golgota od leta 1914. dalje.

Kljub temu pa ne moremo reči, da nam je vojna uničila ves Trubarjev rod. Majster, osvoboditelj Maribora, in Bidovec, mučenec iz Bazovice, sta nam pričji, da ta rod neustrašenosti, ki se zaveda veličine svojega naroda, za katerega je treba darovati tudi svoje življenje, ni izumrl po tristopetdesetih letih in da živi dalje v današnji mladini. Ta pa ve, da je danes fronta slovenskega naroda pomaknjena z literarnega in jezikovnega na politično in gospodarsko bojišče.

Dr. J. P.

Trubar od Slovenov slovu jemle

»Le-te bukve z le-to predgovorjo vom, mujim lubim Slovenom, jest, kir sem 74 lejt star, 52 pridigar, h ti muji odhudni iz tiga svita za sebo pustim inu z Bugom inu z vami se pričam, de z le-tejmi in drugimi bukvomi... sem vom vus skrivni, čudni svit božji rezodil inu dal na znane, skuzi kaj, za čez volo vas hoče v sujo milost vzeti inu izveličati inu š čim, koku imamo prov služiti Bogu, vsak suj leben, stan, poklicane, službo držati, pelati inu rovnati, de Bogu dopade, de bo dobru, srečo imel na tim svejtu inu potle tudi v nebesih.«

Trubar, Ta celi novi testament 1582.

»Trubarjevi citati so vzeti iz knjige Mirko Rupel, Slovenski protestantski pisci, založba Tisk, zadruga v Ljubljani.

Opazovalec

Nov udarec grozi

Ko so zadnjic zniževali uradništvu plače in pokojnine, je rekla vlada, da se je to moralo zgoditi, ker je državni dohodek premajhen. Sicer da bi morala uradništvo reducirati, kar bi bilo pa nesocialno in bi tudi stiske ne zmanjšalo, ker bi bilo toliko več ljudi brez zaslužka. Sedaj pa napoveduje

Prihraniti bi se sicer dalo in to precej pri plačah in pokojninah. To pa le na ta način, da bi se že kdaj ustanovila zakonita načela, po katerih naj bi se plače in pokojnine priznavale in izplačevale. Ta zakonita načela bi pa morala biti povesod in za vse enaka. In seveda ne bi smeli o njih uporabiti in izvedbi odločati kakš »starešine«, ki so po večini še iz časov in okolja jugoslovenskega nacionalnega centralizma, ampak neodvisna sodišča. Tudi redukcije bi bile zelo, zelo opravičene, če bi se izvajale pravilno; da bi namreč že kdaj pomedle iz državnih uradov in naprav vse jugoslovenske nacionalne varovance, ki so prišli do svojih služb kljub strokovni nesposobnosti zgolj zaradi svojega »prepričanja«. Kajti prav taki strankarski varovanci so nehote ali — še rajše! — hote največji pospeševalci korupcije, ki nalaga ljudstvu milijarde na leto.

Razume se pa ob sebi, da morejo vsi taki ukrepi stisko samo omiliti, ne pa odpraviti. Kajti dokler ne bomo imeli Slovenci v Ljubljani svoje popolne finančne samouprave, dotlej slovenski uradnik pusti vsako upanje. Šele ob popolni finančni samoupravi, ko bodo prenehale milijardne bo spet mogoče, da bo dobil slovenski uradnik tisto, kar mu gre.

Zlo centralizma

Že nekaj časa se množe primeri, da utesnjuje pošta dostavljanje zaradi preobremenjenosti, ali bolje zaradi pomanjkanja osebja. Sedaj je menda na vrsti celjska okolica: poslej bodo dobivali okoličani svojo pošto samo trikrat na teden. Kaj to pomeni, si lahko vsak misli in predstavlja. V celjski okolici je mnogo trgovine, obrti in industrije. Ni treba razlagati, kaj pomeni za modernega poslovnega človeka redna in pravočasna

dostavitev pošte in da mu neredno in zamudno dostavljanje lahko povzroči veliko škodo. Često mu ne bo kazalo drugega, kakor da si najame ljudi, ki bodo hodili po pošto in k precej visokim poštnim pristojbinam bo imel še posebne izdatke. Pa tudi za neposlovnega človeka ni vseeno, kako mu dostavlja pošta njegov časnik in drugo, če noče biti na pol odrezan od sveta.

Človek bi še nič ne rekel, če bi bilo tako omejevanje opravičeno s premajhnim poštnim prometom. Pokazali smo pa že nekajkrat, da prav za Slovenijo to ne velja. Kakor drugje, zlasti pri železnicah, je tudi tu Slovenija močno aktivna: poštni dohodek znatno presega izdatke. Zato bi bilo samo pravično, da poštna uprava pomnoži osebje — saj brezposelnih sposobnih ljudi se pri nas ne manjka, ko je pa zaradi centralizma ravno slovensko gospodarstvo najhuje udarjeno.

Seveda pri centralističnem državnem sestavu pravice ne bomo nikoli dosegli. Zastonj prošnje, predstavitve, protesti: slej ko prej bo

jemala in grabila na debelo, vračala pa drobtinice in še za te hotela slavo. Zato je treba, da prešine slehernega našega človeka spoznanje, ki ga daje 18 letna skušnja: zmeraj in zmeraj

kljub vsem obljubam se ni doslej nobena resna naša gospodarska zahteva upoštevala, kakor bi bilo treba. Konca našega trpljenja in zapostavljanja ne bo, dokler ne bomo na svoji zemlji sami imeli pravice, da gospodarimo s svojim denarjem. To se pravi, dokler nimamo popolne finančne samouprave, ki bo dajala centrali samo toliko, kolikor je treba in zlasti, kolikor bodo tudi — drugi dajali.

Pri centralizmu nič ne pomaga

Na zadnjem občnem zboru Zveze trgovskih združenj je pripovedoval predsednik Josip Kavčič med drugim tudi o sejah osrednjega trgovskega zastopstva, kakor beremo v »Trgovskem listu«:

»Ob priliki takih sej Centralnega predstavništva mora vsak zvezni predsednik za svoj teritorij podati poročilo o gospodarskem stanju in tako nisem mogel na zadnji seji Centralnega predstavništva konec februarja v Splitu povedati ničesar drugega, kot z žalostjo ugotoviti, da se naših ljudi poloteva vse večja apatija, ker vidijo, da nobeni nasveti, nobene resolucije ne pomagajo več. Ko smo bili v Splitu, so nam Primorci pripovedovali, da se ni v tej

jugoslovanski državi v vseh primorskih lukah nič napravilo in zgradilo, niti očiščevalna dela za pristajanje velikih parobrodov se niso opravljala. V Sarajevu so mi zopet v pogovoru dobri Jugoslovani z nasmehom povedali, da je škoda, da ni ostala Avstrija še deset let, da bi izvršila svoj gradbeni program, da bi tako Bosna in Hercegovina prišla bolj urejena v jugoslovansko državo.

Znano je, da tudi Avstrija ni bila v demokratičnem pogledu najbolje vladana država. Če bi bila, bi ne bilo prišlo do njenega razpada. Zlasti v narodnem oziru je hotela vladati vse po enem, nemškem receptu. Na drugi strani pa je tudi res, da so imele posamezne avstrijske dežele vendar precejšnjo samoupravo in sicer z lastno zakonodajo, ki je prav za prav osnova in pogoj vsake resnične samouprave. Zlasti v gospodarskem pogledu je bila samouprava dežel precej velika. Ker so imele dežele tudi vsaj kolikor toliko mogočnosti, da razvijajo lastne finance, so lahko naredile marsikaj koristnega. Res, da je imel Dunaj v vsakem, tudi v gospodarskem oziru prednostno stališče, res je pa tudi, da je bila njegova birokracija bolj izobrazena in sposobna.

Slovanom pa je bilo še tistega jerobstva v Avstriji, zlasti tistega stalnega zapostavljanja slovenskih dežel preveč. Zato so jo razbili, in poudariti je treba, da bi brez odločnega sodelovanja slovenskih narodov v Avstriji ne bilo prišlo do njenega razpada.

Naj bi se politiki iz tega razpada kaj naučili. Prvi nauk za naše politike in državnike naj bi bil vsekako, da je treba napraviti takojšen kraj jugoslovenskemu državnemu centralizmu, ki so ga uvedli pri nas jugoslovanski nacionalni strankarji in ki bi ga hoteli zopet oživiti sedaj, ko se je začelo delo, da se centralizem odpravi. Šele v popolni finančni samoupravi in zakonodaji bo mogoče spet dihati jugoslovanskim narodom in ljudem, šele pri taki samoupravi bo mogoče sprostiti zvezane moči zlasti našega naroda.

Poglavje o odgovornosti

V Nišu so zadnje nedeljo zborovali jugoslovanski nacionalni strankarji. Govoril je senator Jovo Banjanin. Rekel je, da je imela njegova stranka po 6. januarju pogum in da je tudi hotela nositi soodgovornost za vse, kar se je zgodilo.

Kar se tiče poguma, sestri v varstvu pendrekov in v senci bajonciov k vladni mizi, obloženi z vsemi donosnimi stvarmi — o tem ne bomo govorili. Menda ima tudi beseda pogum v jugoslovenskem nacionalno-edinstvenem narečju svoj poseben pomen, ki ga bo treba šele izločiti iz jezika, kakor ga govori ljudstvo, pošteno in brez ovinkov misleče. Prav pa je, da vzamemo na znanje priznanje o odgovornosti za vse trpljenje, ki je doletelo naše ljudstvo za časa jugoslovensko-nacionalne vladavine. Kajti doslej so to odgovornost le preradi tajili in še danes ne vedo drugega povedati, kakor kakšne lepe načrte za »sanacijo gospodarskih razmer« in za »široke samouprave« so imeli. Le da se človeku zdi, da je bilo šest let časa dovolj, da vsaj nekaj store in da bi ljudje, ki niso znali v šestih letih ničesar narediti, tudi v sto letih nič ne napravili. »Sanirali« so pač samo sebe s tem, da so državo na široko sami upravljali. Da pa upajo in morejo ljudje, ki so vso stisko našega ljudstva s svojim brezobzirnim centraliziranjem zakrivali, ki niso spoznali ne ene danih obljub, pač pa pri vsaki priliki vneto dalje centralizirali — ali unitarizirali! — ki sedaj odgovornosti sami ne morejo več tajiti, — da morejo ti ljudje še zmeraj nastopati med nami, to je pač dokaz, da si v nekaterih plasteh našega naroda spoznanje o politični vzročnosti le zelo, zelo počasi utirja pot.

Se dobro, da te plasti ne pomenijo mnogo.

„Uradni konj“

V nekem govoru zadnjih dni smo naleteli na te besede. V zvezi, da je »nevarnost« ... da pojde uradni konj predaleč ... spozna vsak takoj, da je ta »uradni konj« brat »uradnega belca«, ki smo ga že tudi srečavali v slovenski žurnalščini in da je torej v najbližjem sorodstvu z nemškim »Amts-Schimmel«-nom. To sorodstvo je seveda le nezakonito. Doumevati ga more le kdo, ki slovenskega jezika ne zna, pa se ga je šel učiti k naši, posebno jugoslovenarski, žurnalji, ki ga še manj pozna. Na prvi pogled mora biti že zgolj logičnemu razumu očitno, da beseda o »uradnem konju« tudi ne more biti nobena primera, kajti dejansko imajo opraviti ravno uradi najmanj s konji — čeprav bi bilo za njihovo počasnost morebiti to večkrat zelo koristno. Nemški »Schimmel« je nastal iz latinskega »simil« = enako, podobno, s čimer so označevali v prejšnjih časih v spisih stvari, ki naj se odločijo in rešijo na enak način, kakor kaka druga, prejšnja. Vsakdanji dogodek v uradnem poslovanju! Po besedni igri je v nemščini zaradi enakozvočja nastal iz »simil« »Schimmel«. V slovenščini taka besedna igra ni mogoča. Dobeseden prevod je torej tudi v današnjih časih miselne nesposobnosti in nespoštovanja pred zakoni živga jezika kar najpopolnejša topoglavost. Prišteti jo je mogoče med take in enake, kakor o tistih gorah, ki so »kročile«, preden so miško

rodile in ki so leta in leta izpričevale miselno tehtnost »Slovenskega naroda«. Tudi tisto »kročenje« gora je zašlo k nam podobno in najbrž vzporedno z »uradnim belcem«. Morebiti se je še z njim pripeljalo. Nastalo pa je, ker seveda šmonces ni nikoli bral Horacijevga verza »Parturium montes...« v izvorniku, hotel pa je kljub temu prevzetovati z izobrazbo, ki je ni imel, pa je prevajal iz nemščine in sicer nemški kreissen = zvijati se v porodnih bolečinah za kreissen = krožiti.

In še se bodo dogajale take stvari, dokler se spet brezpogojno ne povrnemo k svoji naravni, odkriti, pošteni slovensčini, kakor nas jo je učila mati. Kajti pravi, živi ljudski jezik ne prenaša niti površnosti niti baharije.

Nemški dumping na Balkanu

Ob odhodu dr. Hjalmarja Schachta, guvernerja Nemške državne banke, na Balkan so hiteli nemški listi zatrjevati, da je njegovo potovanje zgolj zasebnega značaja, tako rekoč samo »Lustreise«. Kmalu pa se je pokazalo, da je stvar drugačna. Bolgarijo je dobro založil z vojnim materialom, zraven pa nekoliko poagital za nacizem. Zaradi tega utegne priti celo do krize v vladi, ker je vsa javnost silno razburjena. Celo Metaxas, predsednik grške vlade, je naposled potrdil novinarjem, da je s Schachtom sklenil sporazum, ki pa da z ozirom na vstoj državne interese ne more biti objavljen. Tudi tu gre za dobavo pred vsem vojnega materiala. Madžarski list »Njole orai orság« pa trdi, da je potovanje Schachta po južnem vzhodu Evrope imelo samo namen, uvesti nov mednarodni plačilni sistem, v katerega okviru bi posamezne države imele enake koristi z Nemčijo in da bi se devizni posli vršili na bolj preprost način. To trditev je ovrigel Schacht sam s svojo izjavo madžarskim časnikarjem, rekoč, »da morajo biti vse države budne glede socialnih nevarnosti, ker neka rušilna propaganda odpira zelo žalostne poglede glede nadaljnjega razvoja dogodkov v Evropi.« Zasebni potniki ne podajajo takih izjav. O pravih nemških namenih govori Hitlerjeva knjiga »Mein Kampf« dovolj jasno. Zagrebški »Jugoslav. Lloyd« od 21. t. m. se je že oglasil, označujoč nemška prizadevanja pravilno z dumpingom, ki spravlja v nevarnost pred vsem našo tekstilno industrijo. Jasno je, da gre velenjem samo za »Drang nach Osten« in »Drang nach der Adria«.

Od priznanja k dejanju

Vedno več jih je, ki izražajo zadovoljstvo nad našim listom. Oglašajo se tudi novi naročniki — dokaz, da si misel, ki jo zastopa list, vedno bolj utira pot. S tem so svoje soglašanje praktično potrdili. — Obračamo se še do tistih, ki odlašajo, da storé enako. Simpatije so sicer nekaj lepega, ali samo od njih ne živi nobeno gibanje. Treba je tudi žrtev. Stare naročnike in prijatelje prosimo, naj nam pošljejo naslove oseb, o katerih mislijo, da ga bodo naročile, ako ga jim pošljemo na ogled. Kdor se ne misli naročiti, naj list vrne z opazko: Ne sprejemem. Najlepša hvala vsem, ki se bodo odzvali. **Uprava in uredništvo.**

Gadja zalega

Vsak narod ima svoje izdajalce. Navsezadnje prenaša tako nesrečo, če je narod zdrav in zaveden. Vendar pa bi bilo slabo spričevalo za vsak narod, če ne bi pokazal svojega odpora nasproti takim izročkom. Mi Slovenci smo v tem oziru izredno potrpežljivi, da ne rečem, naravnost slabotni. Menda zato, ker smo številčno tako močni in tako bogati in prav nič in nikjer življenjsko ogroženi! Na svojem telesu redimo nič koliko pijavk in zajedalcev, ki žrejo njegove sokove, pa nam še na misel ne pride, da bi se z močnim naporom rešili te svoje nesreče. Najhuje se mi zdi, da vzdržujemo celo zalego protislovenskega časopisja, ustanov in organizacij, katerih zadnji namen je ta, da kot narod izginemo in utonemo v tujem morju. Vsa ta »protislovenska fronta« sicer pri vseh svojih obupnih naporih ne more narodnega življenja vreči s tira, ker je brez moralne moči in vse preveč zmaterializirana, vendar pa jemlje Slovincem dober glas že samo dejstvo, da podpirajo protislovenski tisk in protislovenske organizacije. To delajo celo ljudje, ki hočejo veljati kot dobri Slovenci. Neverjetna je ta naša zaslepljenost! Zato moramo tako dolgo buditi v naših ljudeh zavest in narodni ponos, da bodo vsi čutili to zajedavstvo na našem narodnem telesu kot narodno sramoto in bodo s prezirom odklanjali vse, kar prihaja od te »protislovenske fronte«, da bodo z ogorčenjem odklanjali vsako členstvo v njej in vsak njegov tisk, in se ne bodo več družili z očitnimi nasprotniki slovenstva. »Povej mi, s kom občuješ in povem ti, kdo si.« In šteli bomo med škodljivce slovenske stvari vse, ki posredno ali neposredno podpirajo naše narodne nasprotnike. Zadnji čas je, da se zavemo položaja, v katerem se nahajamo ter se strnemo v skupnem odporu proti vsem sovražnim silam, ki na znotraj ogražajo naše življenje. Noben izgovor več ne velja! Ni res, da tega ali onega časopisa ali lista

ne moreš pogrešati, ker nimamo zanj nadomestila. Zakaj ga nimamo, raje vprašaj! Za to gre in za nič drugega, da pripadaš ves in z vsem svojim bistvom in življenjem svojemu narodu, ali pa spadaš v nasprotni tabor. Narod bo štel svoje zveste, ko pride njegova ura. In ta ura ni več daleč.

Olimpiada

Francoska vlada je odklonila vsakršno podporo za udeležbo francoskih športnikov na berlinski olimpiadi. Tamkajšnja športna zveza, v kateri imajo večino desničarji, je 19. t. m. izjavila z neznatno večino, da bi vlada že zaradi ugleda Francije morala dati na razpolago potrebna sredstva. Ljudska fronta nasprotno zastopa stališče, da sta prvo delo in kruh v svobodni demokraciji.

Katoliške telovadne in športne organizacije se berlinske olimpiade ne udeležijo. Te so nedavno imeli svojo olimpiado na Dunaju, na kateri je bilo zastopanih več držav. Jugoslovanov ni bilo, številno pa so bili zastopani češkoslovaški Orli in Orlice.

Nemec Maks Schmeling je v Ameriki pred 85.000 gledalci vrgel v boksu črnca Joe Louisa. Dogodek se je zdel še nekaterim slovenskim listom tako važen, da so prinesli o njem cele stolpce kar na prvi strani. Pri tem so opisali oba pretepača tako natančno, kakor ni opisan še noben slovenski velemož. Seveda: po drugi strani tarnajo nad mladino in njeno posurovelostjo. Kje je tu doslednost? Stavke, kjer gre za stotine slovenskih družin, se odpravijo s par vrsticami.

Mali zapiski

Prepovedana knjiga.

Državno pravdnitvo v Zagrebu je prepovedalo prodajati in širiti knjigo »Hrvatsko pitanje u Jugoslaviji«, ki je izšla v Zagrebu.

Dr. Kukovec 60 letnik.

Dne 10. t. m. je praznoval v Mariboru dr. Vekoslav Kukovec svojo šestdesetletnico. Proslave se je udeležilo poleg številnih osebnih prijateljev tudi mnogo zastopnikov slovenskega opozicijskega gibanja. Čestitav sta mu prišla tudi vodji Kmečko-demokratske koalicije Vilder in Budisavljevič iz Zagreba ter organizator srbskih ljudskih množic Dragoljub Jovanović. Za socialistično delavstvo je bil navzoč Jože Petijan. — Dr. Kukovec ima mnogo zaslug za slovensko stvar na bivšem štajerskem, kjer je stal vedno v prvih vrstah narodnih buditeljev. Po prevratu je pripadal Jugoslovenski demokratični stranki, pozneje se je pa pridružil Kmečko-demokratski koaliciji, kjer je še danes. Opozicijsko gibanje pri lantskih petomajskih volitvah je organiziral zlasti tudi on in precej njegova zasluga je, če so dali tudi Slovenci 25.000 glasov. Pozneje ga najdemo med soustanovitelji »Slovenske zemlje«. Na proslavi je izjavil: »Moj največji greh, ki ga ne morem več popraviti, je, da sem glasoval za Vidovdansko ustavo...«

Mladina za mir.

V Mariboru so se 18. t. m. sestali na pobudo Ženskega društva odposlanci 25 mariborskih društev z namenom, da izvolijo mladinski iniciativni odbor za priprave kongresa mladine za mir, ki se bo vršil pod okriljem Zveze narodov v Ženevi od 31. avgusta do 7. septembra 1936. Na sestanku so sklenili, da tvorijo ta iniciativni odbor zastopniki vseh društev, ki hočejo sodelovati, izvolili so izvršilni odbor in sestavili delovni načrt. V delovni načrt je bilo sprejeto: organiziranje mitinga, dneva miru, stiki z ostalimi iniciativnimi odbori, popularizacija dneva miru, proglas mladini i. dr. Prvi korak k delu mladine za svetovni mir je s tem v Mariboru storjen.

Javna dela.

V Belgradu začno graditi državno tiskarno. Stavbeni stroški so preračunani na okroglo 32 in pol milijona dinarjev. Zniževalna dražba bo 7. julija. Novega tekmeča bo čutilo tudi slovensko tiskarstvo.

Iz posojila, ki so ga sklenile državne železnice pri Državni hipotekarni banki, je zagotovljenih 4 milij. Din za razna dela na postaji v Sarajevu. V ponedeljek 22. t. m. so začeli graditi cesto od Sarajeva do kopališča Ilidže. Stroški so preračunani na 8 in pol milijona dinarjev.

V Beždanu začno v kratkem graditi razna carska poslopja, ki bodo veljala okrog 5 milij. Din. O Vseučiliški knjižnici in Splošni javni bolnišnici v Ljubljani se zadnji čas nič ne sliši.

Zmeraj ista pesem.

Število zaposlenih delavcev je znašalo letos aprila v vsej Jugoslaviji samo 3,8% manj, kakor aprila leta 1930.

V Sloveniji sami pa je znašal odstotek zaposlenih 13,7% manj v primeri z aprilom 1930.

Če upoštevamo celotni odstotek nezaposlenih in nesorazmerno veliki odstotek nezaposlenih v Sloveniji, tedaj nam kaže preprost račun, da pade skoraj vseh 3,8% nezaposlenih delavcev v državi

na Slovenijo. Ali bolj določno povedano: medtem ko je dejanska brezposelnost na jugu že prenehala, je je pri nas še zmeraj nezno mnogo.

Medtem pa, ko so južne pokrajine naše države poglavitno poljedelske in bi že zgolj zaradi tega svojega poljedelskega družbenega ustroja brezposelnost lažje prenašale, je vendar Slovenija razmeroma industrializirana. Zato jo vsaka stiska v industriji najhuje zadene.

Če kje, leži v tem različnem nazadovanju brezposelnosti dokaz dvojne mere, ki z njo merijo jugoslovenski nacionalni ljudje.

Fašizem govori.

»Istra« navaja ta-le odgovor uredništva puljskega fašističnega dnevnika »Corriere Istriano« na — seveda podtaknjeno — vprašanje nekega naročnika, kako naj krsti svojega osla:

»Vprašujete nas za svet, kako bi krstili svojega osla. Imenujte ga Eden. To je najprimernejše ime, ki se more dati oslu. Kar se tiče nas, razširjamo ta nasvet na vse posestnike oslov, svinj, papig, hromih psov in slepih mačk. Vsi ti naj imenujejo svoje živali Eden. To ime jim bo najbolj pristajalo, ker je Eden človek, ki je najbolj podoben živalim na vsej zemeljski krogli.«

Mislimo, da bi podobnega poziva ne brali v nobenem abesinskem listu, pa tudi ne slišali pri nobenem abesinskem tabornem ognju.

Primanjkljaj pri OUZD v Splitu.

Splitški OUZD izkazuje za prve tri mesece tega leta okrog 400.000 Din primanjkljaja. Če bo primanjkljaj še dalje naraščal v tej meri, bo znašal na koncu leta do blizu 2 milijona dinarjev. Pokriti ga bodo morali seveda drugi aktivni, med njimi zlasti ljubljanski okrožni urad. Po izjavi Marka Bauerja, predsednika komisije Osrednjega urada, ki je bila minule dni zaradi tega v Splitu, je primanjkljaja kriva v prvi vrsti — neurejena zdravniška služba. Splitški urad ni pasiven šele od včeraj, ampak vsa leta sem. L. 1928., ko je bil urad enako pasiven, je poslal Osrednji urad tja za ravnatelja nekoga, ki se že v Tuzli ni obnesel. Split se ga je branil, Osrednji urad se na to ni oziral. Je šlo pač za politično osebo.

Delavsko zavarovanje.

»Stara pravda« prinaša v svoji 5. št. krajši sestavek o razmerah pri delavskem zavarovanju. Bolj poklicani bi bili reči katero o tem izrazito delavski listi. A ti molčijo — že vedo, zakaj. Piscu v »Stari pravdi« se pozna, da se je potrudil, vendar je obdelal snov precej enostransko. Delovanje in krivdo birokracije in raznih uprav je popolnoma prezrl. Bržčas je črpal iz takih virov. Kaj bi rekel, če bi vedel, da se je potrošilo za pojedino in druge svečanosti ob odprtju zdravilišča za jetične v Klenovniku pri Varaždinu l. 1928. okroglo 500.000 dinarjev! Za to vsoto bi se dala zgraditi kar dva paviljona v ljubljanski bolnišnici, a to je le en primer. — »Slovenija« je dolgo dregala, in če se bo zdaj tudi »Stara pravda« lotila tega posla, bo imela dosti hvaležnega dela.

Posojila OUZD.

Sarajevo je iskalo posojilo v znesku 8 milijonov dinarjev in ga je tudi dobilo pri Osrednjem uradu za zavarovanje delavcev v Zagrebu. Tu je dobila nedavno tudi Ljubljana 5 milijonov dinarjev. Sarajevski občinski svet pa s pogoji ni bil zadovoljen, previsoke so mu bile tudi 8% obresti, pa zato posojilne pogodbe ni odobril. Mesto si je zagotovilo posojilo drugod pod ugodnejšimi pogoji.

L. 1931. je isti urad dovolil 5 milijonov dinarjev brez obresti za novo bolnišnico v Zagrebu, ki jo že zidajo na tako imenovani Salati.

»Jutro« pri delu.

»Jutro« piše v neki kriminalni zadevi:

»Zasledovanja se je udeležila orožniška patrulja pod vodstvom podnarednika Franca Pukšiča, po rodu Slovenca.«

Če je ta France Pukšič »po rodu« Slovenec, potem se gotovo ne piše tako, ker Slovenci é ne poznamo. Tako se piše k večjemu kak »edinstvenik« kakor Ilesič. Slovenci sami pa ne mislimo nikoli zatajiti niti besede niti pisma svojega jezika, jezika svojih očetov in dedov.

Gre pač za eden izmed številnih poskusov, ki jih je zgostil jugosloven Peter Bulat v slavni »Narodni Odbrani« v načelo in zahtevo: likvidirati slovenščino tiho in postopno.

Duh je svoboden.

Nemški pisatelji in kulturni delavci imajo v Parizu Varstveno zvezo nemških pisateljev in nemške svobodne knjižnice. Te dni je ta zveza začela manifestacijo za »sežgano knjigo«, namreč za tisto ali boljše tiste sežgane knjige, ki so sicer po večini med najboljšimi proizvodi nemškega duha, ki jih je pa v nacionalizmu prerajeni nemški narod zavrgel in sežgal. K tej manifestaciji piše Thomas Mann, če ne najboljši, pa vsaj med najboljšimi nemškimi pisatelji naših dni:

»Kdo bi hotel brati knjigo, od katere ve vna-

Odgovor na zabavno „kritiko“

V ljubljanskem »Jutru« od 17. junija t. l. je bil priobčen pod zaglavjem »Kulturni pregled« sestavek z naslovom »Razstava bratov Vidmarjev«. Podpisan je bil »Č. Š.« samo z začetnicama, izvedel sem pa, da imenuje pisec sicer sam sebe Čiro Š.

Prav gotovo se ne bi dotaknil tega duševnega plodu g. Čira Š., če ne bi bil značilen za današnji čas in za neko vrsto ljudi, ki hodijo po slovenski zemlji. Tednik »Slovenija« ima pa zraven drugega tudi namen ljudi pri nas vzgajati, ker hoče skrbeti za to, da se povzdigne slovenska kulturna raven, h kateri spada kolikor toliko tudi dober ton in zaradi tega se mi zdi, da je s predagogičnega stališča potrebno, da se dotaknem omenjenega izliva g. Čira Š. Ne sme si tedaj domišljati g. Čiro Š., da se pečam z njim zaradi njega samega.

G. Čiro Š. je hotel v »Jutru« najprej »zdelati« slikarja brata Vidmarja kot umetnika. Napisal je kakih 80 vrst, pa ni vedel o delih Vidmarjev povedati drugega, kot da sta »prav tam kakor pred 10 leti«. Prej govori o povojni umetnosti, o »revoluciji v umetnosti za vsako ceno«, o psiholoških (menda je hotel reči »psihopatičnih«) pojavih — škoda, da ne pove še kaj o kakih »podvigih« jugoslovenskega turista na Matterhornu. Izvzema pa novejšo glasbo iz svoje obsodbe (gotovo ne pozna sodobnih »kakofonij«) in govori o »ogromni masi« (o ljuba »ogromnost« in draga »masa« — po slovenski bi rekli n. pr. velika množica!) slikajočega proletariata, ki je baje zavrgla v slikarstvu barvo, risbo in kompozicijo. Pa še celo to ve povedati, da je sedanja Rusija »prva začela na veliko roko zdraviti narod od teh bolnih pojavov«. Pripomnim, da pri nas na Slovenskem sicer plačujejo kupnino »na roko« in si zato ne moremo prav predstavljati, kako se kaj »zdravi« na »veliko« ali pa na malo »roko«.

V dostavku k tej »kritiki« o razstavi Vidmarjevih se je pa g. Čiro Š. spravlil na kritike, ki so pisali o tej razstavi ter je postal še kritik kritikov. Ugotovil je, da se pri nas poročevalci o umetnosti »ali izgublajo v neke vrste filozofskih razglabljanj ali pa pišejo s tako odlično nevednostjo, da ga ji ni para«. V drugo vrsto je pahlil g. Čiro Š. tudi mene zaradi poročila o razstavi slovenskih slikarjev Vidmarjev v »Sloveniji« od 5. junija t. l.

G. Čiro Š. pravi, da je moje omenjeno poročilo v »Sloveniji« »klasična primera za drugi zgled« (t. j. »za odlično nevednost«). Pravi, da sem »denunciral večino slovenskih umetnikov zataje njihovega materinskega jezika«, »da« »kopičim toliko dobrodušne nerazumnosti, da je veselje ter jo pokronam točno na pravih mestih sam, kjer sem jih natisnil z mastnimi črkami«. Pravi tudi, da »kritika (t. j. moje poročilo) zasluži podrobne duševne analize« in da »ima sam za cilj, da bi se za nekaj ur sestal z menoj in me naučil spoznavati umetnost in njene bistvene pogoje, da bi tako prišla moja duhovnost bližje k cilju, ki mi sedaj bega nekam po vsemirju«. Nazadnje pa dostavlja, »da je poslednji čas, da do kraja razbistrimo pojem o upodabljanju umetnosti, pa tudi »slovensko duhovnost« v naši umetnosti sploh, kar je nekaterim našim kritikom postulat nedognanosti njihovih želja in zahtev«. O tem slednjem pa obeta, da bo pisal drugič.

Bralci naj mi odpuste, če sem ta izliv g. Čira Š. moral dobesedno navesti, to pa zato, da ostane ovekovečen za prihodnost kot »znamenje časa« tudi v »Sloveniji«. Ta izliv je v resnici zabaven po vsebini, po natančnem izražanju in logiki in po jeziku. So stvari na svetu, ki vbujajo dobro

prej, da ne izraža pisatelj v njej svojih lastnih misli, ampak da je prisiljen prilagajati se ideologiji, ki vodi nadzorstvo? Tako berilo bi ne imelo smisla. Svoboda in duh sta eno. Svoboden duh je pleonazem in nesvoboden duh je protislovje v prilastku. Duh in pesnitev morata biti svobodna. Lahko se potem vežeta, kakor se hočeta — toda njun prvotni in življenjski pogoj je svoboda.«

Miroljubna večina.

Pod tem naslovom piše Fritz Jellinek v »Prager Tagblattu«:

Zemlja odmeva od vsak dan naraščajoče imperialistične drznosti nekaterih velikih narodov, ki se vedejo, ko da bi bilo samo ob sebi umevno, da so oni vladarji in uživalci vesoljnosti. Nerazumljivo pa je, da opazujemo ravno v Evropi nasproti takim drznostim precejšen fatalistični nastroj v tistih krogih, ki narodno ne spadajo k velikim silam. Pri tem pa je v resnici tako, da so te sile velike samo tako dolgo, dokler morejo uporabljati načelo »deli in vladaj« proti malim narodom. Od 350 milijonov Evropevcov na celini jih spada 150 milijonov, torej ne manj kot dve petini, k velikim narodom Nemcev, Francozov in Italijanov. Mali in manjši narodi imajo torej na vsak način večino, pa se vendar dajo pritiskati od velikih ob steno, ker so needini in menda nesposobni, da bi tvorili trdno zvezo na državno-pravni osnovi.

voljo, čeprav imajo drug namen. Jaz vsaj se najbolj od srca smejem neprostovoljnemu komikom. Vzgojitelj mora opozarjati tudi na pomanjkljivost vzgoje, da doseže uspeh. Kdor je bral moje poročilo v »Sloveniji« od 5. junija t. l., mi bo dal prav.

G. Čiro Š. mi očita, da sem denunciral večino slovenskih umetnikov »zataje materinskega jezika«. Očitno misli na mojo ugotovitev, da udje društva »Slovenski lik« (Vidmarja sta pri tem društvu) tudi niso zatajili slovenskega, ko je par za umetnost malopomembnih ljudi hotelo zanesti v slovensko oblikovno umetnost »dravobanstvo« ter izbrisati iz nje slovensko ime. Denunciacija je skrito ovajanje iz nizkotnih nagibov (iz maščevanja, hudobije, koristolovstva itd.). Kdor pa pribije javno napako, ki je bila zagrešena javno, zato, da koristi s tem splošnosti, je izrekel sodbo, ki je bila potrebna, in za vse misleče in pravstveno prebujene ljudi je tako dejanje zahtevke pravičnosti. Ni pa pravično in možato, če kdo hoče živeti od slovenske skupnosti, pa je ne priznava. »Nerazumnost«, ki sem jo v svojem poročilu v »Sloveniji« od 5. junija t. l. po g. Čiru Š. »kopičil« in jo »pokronal« z »mastnimi črkami«, je pa tisti odstavek, v katerem govorim o duhovni vsebini v umetninah in o slovenski duhovnosti v njih. Dejal sem, da je slovenstvo v umetnosti vse, kar ustvari slovenski človek iz globočin svoje duše, da čim bolj globoko zajema slovenski človek iz svoje duše, tem bolj slovenska bo umetnina. Očitno je g. Čiru Š. prav ta odstavek bil povod, da je postal kritik kritikov. Zjezilo ga je, ker sem zahteval, da bodi umetnost pri nas slovenska po svojem bistvu, t. j. zakoreninjena v slovenski duši in v slovenski zemlji. Drugačna resnična umetnost sploh biti ne more pri nas. Ne gre za kakšne fraze ali rodoljubarstvo, ki je meni bilo od nekdanj zoprno. Prešeren in Cankar sta bila najgloblja Slovenca in največja umetnika obenem. »Jugoslovenstvo«, ki očitno g. Čiru Š. dopade, ne more roditi nobenih duhovnih vrednot! G. Čiro Š. — imena »Čiro« ni v slovenski pratiki, je pa najbrž v jugoslovenarski — tega seveda ne razume in zato so zanj moje ugotovitve »nerazumnosti«. Prav lepo se pa v naprej zahvaljujem g. Čiru Š. za vsak pouk o umetnostnih stvarih. Sicer se rad dam poučiti od vsakogar in v vsaki stvari, ampak v umetnostnih stvarih bi bil pouk, ki bi ga dajal fotograf, resnično odveč. Da je pa slovenstvo za g. Čira Š. res še v vsemirju — ni pa moja duhovnost še tam — rad verjamem. Le to bi prosil g. Čira Š., da naj ne poskuša »razbistrovati pojma« (ni povedal kakšnega!) o oblikujoči umetnosti in pa »slovenske duhovnosti« v nji, in naj ostane rajši pri svojem »postulatu nedognanosti svojih želja in zahtev«, kakor omenja ob sklepu svoje kritike kritikov. Jaz in marsikdo sicer ne razume, kaj misli z zadnjim stavkom — je pa to za našo umetnostno kritiko in kulturo resnično brez pomena in zato ne bom »dušeslovno analiziral« te modrosti. R-i.

ZADRUŽNA TISKARNA

REG. Z. Z O. Z.

Priporoča se za tiskanje
časopisov, revij in knjig;
reklamnih letakov, lepakov, vabil za gledališke odre in koncerte; vizitk, kuvert, tiskovin za urade, hranilnice, posojilnice in trgovine ter vseh v tiskarsko stroko spadajočih del.

V LJUBLJANI TYRŠEVA C. 17

TELEFON 30-67

Urednik in izdajatelj: Karel Andreč v Ljubljani.